

УДК 347.626.2(477)

Горобченко Юлія Юріївна,

аспірантка кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВА ПРИРОДА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Приступаючи до дослідження у цій сфері, слід зазначити, що поняття шлюбного договору досить «молоде» в українському законодавстві, тому не набрало надто великого використання у суспільстві. Актуальність при дослідженні даної проблематики – чому не має великої зацікавленості громадян до цього виду договору в нашій країні, коли в європейських країнах та США шлюбний договір укладають приблизно 72% осіб, які вступають в шлюб, тоді як в Україні – лише приблизно 5%. Частіше приходять до укладання даного виду договору особи, які вдруге вступають в шлюб, або особи, які вступають в шлюб вже не в молодому віці, та до цього часу встигли мати у своєму володінні значну кількість майна, нерухомості та ін.

Здійснюючи укладання шлюбного договору особи намагаються уникнути майнових втрат у разі розірвання шлюбу та позбавити себе у майбутньому судової тяганини. Тому при дослідженні даної тематики розглянемо найактуальніші проблеми та питання, які виникають у громадян при бажанні укласти шлюбний договір, чим спробуємо допомогти обізнати населення при необхідності його вивчення.

Метою дослідження є розкрити проблематику та правову природу питання шлюбного договору, розкрити умови його укладання та його наслідки, виявити недоліки правового регулювання шлюбного договору. Дослідити суть предмету та суб'єктного складу шлюбного договору; дослідити умови укладання шлюбного договору та підстави його зміни; розкрити умови припинення шлюбного договору та його недійсності.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві визнано доцільним існування поняття шлюбного договору. Дане поняття закріплено в українському законодавстві, чим надано право подружжю закріпити свої особисті права, перебуваючи в шлюбних відносинах.

В Україні вперше поняття шлюбного договору було закріплено, коли 23 червня 1992 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб і сім'ю Української РСР», згідно якого Кодекс було доповнено ст. 271 – «Право подружжя на укладення шлюбного контракту», що надало можливість особам, які мають намір зареєструвати шлюб, укласти вищезазначений договір.

Надалі умови шлюбного договору були закріплені при прийнятті та набранні чинності 1 січня 2004 р. Сімейного кодексу України (далі СК України), де було визначено хто саме має право на укладання шлюбного договору, який зміст та форму він має містити, його строк та дію. Також визначено умови стосовно зміни шлюбного договору, відмови від нього, розірвання, визнання недійсним та ін.

Враховуючи те, що в українському законодавстві дане поняття визначено не так давно, українці не часто користуються наданим їм правом, але останніми роками на практиці збільшилась кількість укладання даного виду договорів.

Окремі юристи вважають шлюбний договір різновидом подружніх договорів. На думку Ю.С. Червоного, шлюбний договір є сімейно-правовим договором, оскільки його суб'єктами є лише подружжя [1].

І.В. Жилінкова відмітила, що, як і будь-який інший цивільно-правовий договір, шлюбний контракт має істотні особливості, котрі дозволяють розглядати його як самостійний вид договору [2].

Стаття 92 СК України передбачає, що шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям.

Згідно зі ст. 94 СК України шлюбний договір укладається у письмовій формі й обов'язково нотаріально посвідчується.

Важливим моментом при укладанні шлюбного договору є те, що даний вид договору не може

зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені СК України, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище.

При укладанні шлюбного договору також необхідно враховувати, що ст. 9 СК України встановлені межі відносно регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором), ця домовленість не повинна суперечити вимогам, передбачених в СК України, іншим законам України та моральним засадам суспільства. Відповідно до ст. 7 СК України сімейні відносини регулюються даним кодексом та іншими нормативно-правовими актами на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства. Сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Жінка та чоловік мають рівні права та обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї. Також необхідно враховувати те, що, як передбачено вищезазначеною статтею СК України, учасник сімейних відносин не може привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, матеріального стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками [3].

Оскільки висвітлюване поняття є перш за все договором, тому при його укладанні, він не має суперечити нормам Цивільного кодексу України (далі ЦК України), де зазначені загальні положення про договір, умови його укладання, зміни та розірвання.

Вважаю за необхідне зазначити те, що при складанні умов шлюбного договору маємо право враховувати ст. 6 ЦК України, де зазначено, що сторони мають право врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного, свої відносини, які не врегульовані цими актами. Сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Проте, не можливо відступити від положень актів цивільного законодавства у тому разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами [4].

За своєю юридичною природою шлюбний договір має ряд особливостей (суб'єктивний склад, момент з якого він вважається укладеним, його предмет і зміст), що і зумовило його закріплення саме в СК України. Крім того, розглядаючи предмет шлюбного договору, з впевненістю можна сказати, що він має цивілістичний характер, адже основу його складають відносини власності та інші майнові відносини сторін. Однак не можна водночас недооцінювати та применшувати роль сімейно-правових норм у формуванні умов шлюб-

ного договору та визначенні правового режиму майна подружжя. Тому шлюбний договір слід розглядати, як цивільно-правовий правочин з певною сімейно-правовою специфікою. Посилання ж деяких авторів на особливий склад шлюбного договору не може заперечити його цивілістичних ознак, адже в цивільному праві є чимало договорів з особливим суб'єктним складом, що не виводить їх за межі цивільно-правового договору. Таку думку підтримує і М.В. Антокольська, зазначаючи, що стосовно шлюбного договору неможливо довести його специфічну сімейно-правову сутність, яка відрізняє його від договорів цивільних [5].

Однак дискусії серед вчених щодо правової природи шлюбного договору не обмежуються встановленням галузевої його приналежності. Серед вчених продовжуються дослідження щодо його юридичної специфіки. Так, намагання віднести шлюбний договір до якоїсь підгрупи подружніх договорів закінчилось невдачею, адже він є договором, що носить комплексний характер, тобто може увібрати у себе умови, які складають зміст окремих видів договорів. Він також має особливий склад – його сторонами можуть бути не лише подружжя, а й наречені, які подали заяву про реєстрацію шлюбу. Ще одна особливість полягає в тому, що його предметом може бути майбутнє майно подружжя, яке буде отримане подружжям в майбутньому і вірогідність появи цього майна не є абсолютною.

Отже, шлюбний договір займає особливе місце у системі майнових договорів подружжя, а тому є особливим засобом правового регулювання майнових відносин подружжя, що визначає його значення, правову природу та сутність.

Якщо розглядати шлюбний договір в контексті прийнятої у цивільному праві класифікації угод, то він набуває ряд специфічних ознак, які характеризуватимуть його юридичну специфіку.

Однією з таких ознак є двосторонній характер шлюбного договору, бо в ньому виражається воля двох сторін, правам та обов'язкам однієї сторони відповідають зустрічні права та обов'язки іншої. Так, з укладанням такого договору подружжя зобов'язується виконувати умови договору і, водночас, набуває права вимагати один від одного виконання цих умов.

надаються сторонам одна одній. Однак можливі і безвідплатні шлюбні договори. Наприклад, коли за таким договором будинок, що належав до укладання шлюбу одному з наречених, після укладання шлюбу переходить у спільну сумісну власність.

Шлюбний договір є консенсуальним, оскільки вважається такий договір укладеним з моменту досягнення сторонами згоди з усіх питань, що мають істотне значення. Вступає шлюбний договір в законну силу після укладання шлюбу і нотаріального посвідчення [6].

Відповідно до ст. 96 СК України у шлюбному договорі може бути встановлено загальний строк його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків. Також у шлюбному договорі може бути встановлена чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу. Проте договір може бути розірваний достроково: 1) при використанні передбаченого законодавством права на відмову від шлюбного договору. Подружжя має право відмовитися від шлюбного договору шляхом подання заяви до нотаріуса про відмову від договору. У даному випадку одностороння відмова від шлюбного договору не допускається; 2) на вимогу одного із подружжя шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання; 3) шлюбний договір на вимогу одного із подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених ЦК України.

Щодо підстав недійсності шлюбного договору, відповідно до ст.ст. 9, 103 СК України, ст.ст. 203, 215 ЦК України є недодержання в момент вчинення сторонами або однією із сторін таких вимог:

1. зміст шлюбного договору не може суперечити чинному законодавству України, а також моральним засадам суспільства;

2. шлюбний договір має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним;

3. при укладанні договору обов'язковою умовою є вільне волевиявлення кожної із сторін, а також відповідати внутрішній волі сторін.

Під час укладання шлюбного договору можливо врегулювати майнові відносини подружжя, майнові права та обов'язки, а також майнові права та обов'язки подружжя як батьків. Даний вид договору не може регулювати наступне: особисті відносини подружжя, особисті відносини між подружжям та дітьми, не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені СК України, ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище, а також не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, шлюбний договір необхідно розглядати як цивілістичний правочин з ознаками сімейно-правового правочину. На сьогоднішній день в Україні громадяни недовірко ставляться до шлюбного договору, говорячи, що особи приходять до укладання даного виду договору із-за недовіри один одному, є ознакою шлюбу за розрахунком. Невисокий рівень правової культури населення, необізнаність та недовіра до юридичних механізмів часто призводить до того, що особи бояться укласти цей вид договору, так як не проінформовані у його можливостях. Саме за допомогою шлюбного договору можливо цивілізовано вирішити питання поділу майна подружжя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Червоний Ю.С.: научно-практический комментарий Семейного кодекса Украины / Ю.С. Червоний. – К., 2003. – С. 100.;
2. Жилінкова І.В. Шлюбний контракт: чинне законодавство та перспективи його розвитку / І.В. Жилінкова // Право України. – 2006. – № 6. – С. 109.
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7. – Ст. 273.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року зі змінами // Офіційний вісник України. – 2003. – № 14. – Ст. 461.
5. Антокольская М.В. Лекции по семейному праву. М.В. Антокольская – М., 1995. – С. 116.
6. Пономарьов А.С. Значення та правова природа шлюбного договору / А.С. Пономарьов / Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – №12 (158). – С. 92-97.

Горобченко Юлія Юріївна

ПРАВОВА ПРИРОДА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У статті розглядаються проблемні питання та правова природа шлюбного договору в цивільному законодавстві України. На підставі проведеного аналізу думок вчених зроблено висновок про необхідність та доцільність використання шлюбного договору в сучасному суспільстві для можливості врегулювання поділу майна між подружжям у майбутньому. Проведено дослідження умов укладання шлюбного договору та підстави його зміни. Розкрито умови припинення шлюбного договору та його недійсності.

Ключові слова: шлюбний договір, подружжя, шлюб, майно, сім'я.

Горобченко Юлия Юрьевна

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА БРАЧНОГО ДОГОВОРА В ГРАЖДАНСКОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ

В статье рассматриваются проблемные вопросы и правовая природа брачного договора в гражданском законодательстве Украины. На основании проведенного анализа мнений ученых сделан вывод о необходимости и целесообразности использования брачного договора в современном обществе для возможности урегулирования раздела имущества между супругами в будущем. Проведено исследование условий заключения брачного договора и основания его изменения. Раскрыто условия прекращения брачного договора и его недействительности.

Ключевые слова: брачный договор, супруги, брак, имущество, семья.

Gorobchenko Yuliia Yuriivna

THE LEGAL NATURE OF THE MARRIAGE CONTRACT IN CIVIL LAW OF UKRAINE

In the article the problematic issues and the legal nature of the marriage contract in civil law of Ukraine. Based on the analysis of the views of scientists concluded about the necessity and appropriateness of the marriage contract in today's society for the possibility of settlement of the division of property between spouses in the future. A study concluding marriage contract conditions and reasons for his change. Reveals the terms of termination of the marriage contract and its invalidity.

Key words: marriage contract, spouses, marriage, property, family.